

S i g m a:

Vojenská přísaha u nás a jinde.

(Srovnávací úvaha.)

Většině nás se zdá samozřejmým akt přísahy, akt slavnostního prohlášení před plukovním praporem a tváří v tvář velitelům, kteří zastupují v tomto významném okamžiku vládu a správu republiky zákony stanovenou. Tímto slavným slibem jsme vzali my sami a každoročně berou naši branci na sebe souhrn všech povinností řádného velitele nebo vykona-

vatele, který nám ukládají jednak zákony a nařízení, jednak předpisy a rozkazy představených. Přisahou se zavazujeme k poslušnosti, k věrnosti, k družnosti a k vytrvalosti, vesměs to k atributům činnosti, jež může konati každý z nás, ježž odvodní komise uznala za způsobilého konat vojenskou službu. Text přísahy vypočítává konkrétní případy, pro něž stanoví kladné nebo záporné reakce, činy, jednání. Tento slib skládáme proto, že nám „tak káže mužná čest a vědomí povinností občanských“ a zavazujeme se tak jednat. Není tu nucení ani hrozeb válečnými články, nýbrž počítá se tu s mravní závazností slibu čestného muže a uvědomělého občana.

V této okolnosti vidíme základní rozdíl mezi textem přísahy a jejími důsledky pro členy branné moci u nás a v bývalé monarchii podunajské. Formule rakouské přísahy byla pro příslušníky zbraní (kromě branců bosensko-hercegovských, pro něž byla stylisována jinak) stanovena Služebním řádem; ve volném překladu zní takto:

„Bohu všemohoucímu se zavazujeme slavnostní přísahou, že budeme věrni Jeho apoštolskému Veličenstvu, svému nejosvícenějšímu panovníkovi (jméno vladařovo), z boží milosti císaři rakouskému, králi českému atd. a apoštolskému králi uherskému a že ho budeme poslušni, jakož i jeho generálů a vůbec všech svých představených a vyšších, že je budeme ctít a chránit, že budeme jejich nařízení a rozkazy ve všech služebních výkonech plnit, že budeme statečně a mužně bojovat proti kterémukoli nepříteli a podle vůle Jeho Veličenstva kdekoli, na vodě i na zemi, ve dne i v noci, v bitvách, v útoci, v bojích a v podnicích každého druhu, zkrátka na každém místě, v každý čas a za všech okolností, že nikdy neopustíme svých jednotek, praporů, standart a děl, že nikdy nevstoupíme s nepřítelem ve styk, nýbrž vždy se budeme chovat ve shodě s válečnými zákony, jak se sluší řádným válečníkům, a takto ve cti žítí a zemřítí. Tak nám dopomáhej Bůh! Amen.“ („Dienstreglement für das k. u. k. Heer“, díl I, str. 6).

Z této obšírné formulace jednotlivých možností vidíme patrnou snahu zachytit i slovně všechny eventuality, v kterých se může bránc nejednotněji, ale i provinít. Bylo to ovšem zcela v duchu krátkozraké výchovy tehdejší, jež viděla nejučinnější sjednocení všech různých národnostních složek habsburské armády na společné basi strachu před trestem. Odtud se pramení výčet všech místních, bojových a časových možností, odtud její formalistní ráz a odtud i její náboženské zabarvení. Vedle strachu z trestu apeluje na náboženské city jednotlivce, aby cítil váhu svého závazku a závaznost své smlouvy s všudypřítomným Bohem.

Tentýž náboženský ráz, jakož i obšírnost podrobného výčtu eventuality, pro něž je třeba se zvlášť zavazovat jmenovitým příslibem, nalézáme i v přísežných textech jiných armád. Tak dnešní maďarská přísaha zřetelně upomíná na svůj vzor; podle Služebního předpisu A-32a zní takto:

„Slavnostně přísaháme všemohoucímu Bohu, že budeme věrni nejvyššímu veliteli, zákonem stanovenému správci země, Jeho Jasnosti vítězi Mikulášovi Horthymu z Nagyványa a že ho budeme poslušni, že budeme Maďarsku a jeho ústavě věrni a poslušni zákonů říše. —

Přísaháme, že budeme poslušni generálů honvédstva, jakož i všech jiných představených a vyšších, že je budeme mít v úctě

a chránit je a že budeme jejich rozkazy a nařízení v každé službě věrně plnit; o své podřízené budeme vždy podle nejlepšího vědomí pečovat, svým příkladem a ze vši síly usilovat, aby své povinnosti za všech okolností poctivě konali.

Prisaháme, že budeme za svou svatou vlast proti každému vnitřnímu a vnějšímu nepříteli, ať je to kdokoli, vždy a všude a za všech okolností, a bude-li toho třeba, obětující i své životy, chrabře a mužně bojovat; že svá vojska, prapory, děla a jiné bojové prostředky nepustíme; že do služeb proti státu a národu anebo do služeb směrů, které se snaží podkopat kázeň honvédstva a jiných ozbrojených sborů země, nevstoupíme, že nejsme členy žádného tajného sdružení a že ani nebudeme; že každé služební tajemství věrně uchováme.

Majíce na paměti válečné články, budeme se vždy podle válečných zákonů jako statní honvédi a dobří vlastenci chovat a tak se ctí žít a umírat. V tom nám dopomáhej Bůh! Amen!“ (Přel. kpt. J. Surový.)

Konfesijsní charakter přísahy závisí ovšem značně na státní formě. Na některých příkladech uvidíme, že jsou to především armády dynastické, v nichž deviza „Pro Boha, krále i vlast“ je vtělena nejen do textu přísahy, ale i do celého života poddaných. Vševědoucí Bůh bdí nad splněním slibu a moc duchovní s mocí světskou hrozí přísahajícímu představami nejtěžších časných i věčných trestů při nedodržení slibu a neplnění povinností, k jejichž věrnému výkonu se zapřísáhl. A přece vidíme, že ani tato hrůza představ nestačila v kolisi povinnosti a touhy po životě a že četní vojáci těchto armád uposlechli hlasu pudové žádosti po životě vzdějším, byť prožívaném v hanbě zajetí, v ponížení lidské a bojovnické důstojnosti.

Metamorfosu člověka poddaného v občana a souběžně s tím i přeměnu formule přísahy, přecházející od krajnosti ke krajnosti v revolučním kvase a přenášející se od hluboké víry k bezvěrectví a k třídnímu uvědomění, vidíme ve dvou textech přísahy ruského vojáka; první je pro nás zvláště zajímavá tím, že jí slibovali svou věrnost též vojáci československého zahraničního odboje v Rusku až do pádu carismu. Zní takto:

„Já (jméno a příjmení) slibuji a zapřísahám se všemohoucím Bohem před Jeho svatým Evangeliem, že chci a že jsem povinen Jeho císařskému Veličenstvu, svému skutečnému a přirozenému Nejmilostivějšímu Velikému Hosudaru Imperatoru Mikuláši Alexandrovičovi, Samovládcí Všeruskému, i Následníku Všeruského Trůnu Jeho Císařského Veličenstva věrně a nezálučně sloužiti, nešetře svého života, do poslední kapky krve, i všechna práva a přednosti zákonné i budoucně uzákoněné, náležející k Vysokému Samovládcí, moci a vládě Jeho císařského Veličenstva, plnit podle nejlepšího pochopení, sil a možností. Vynasnažím se odpírati chrabře a mocně nepřítelům říše Jeho Císařského Veličenstva i Jeho zemí tělem i krví, v poli i pevnostech, na vodě i na suchu, v bitvách, v potyčkách, v obleženích a ve ztečích i v jiných válečných příležitostech, usilovati, abych prospěl ve všem, co se může při všelikých příležitostech týkati věrné služby Jeho Císařskému Veličenstvu a prospěchu státního, o ztrátě pak. ujmě a škodě zájmu Jeho Veličenstva, jakmile se o tom dovím, nejen zavčas oznámiti, nýbrž i všemi způsoby ji odvraceti a nedopouštěti, a budu každé svěřené tajemství bezpečně uchovávat, poslouchati

nadřízených mně velitelů ve všem, co se bude týkati služby a prospěchu říše, náležitým způsobem a vše podle svého svědomí plniti i nejednati proti službě a přísaze se zřením na svůj prospěch, příbuzenstvo, přátelství a nepřátelství; nikdy se nevzdalovat od oddílu a praporu, kam náležím, ať v poli, na pochodu nebo v posádce; naopak, pokud budu živ, vždy budu na to pomýšlet a ve všem tak si budu vést a jednat, jak se sluší na čestného, věrného, poslušného a zdatného vojáka. K tomu mi dopomáhej Pán Bůh Všemohoucí! Na zakončení pak této své přísahy líbám Evangelium a kříž Spasitele svého. Amen!“ (Přel. škpt. Kubala.)*)

Prísaha příslušníků rudé armády není nikterak méně obšírná a v svých šesti odstavcích stejně stroze zavazuje, ale i hrozí těžkými tresty z „přísné ruky revolučních zákonů“:

„Já, syn pracujícího národa, občan Svazu sovětských socialistických republik, přejímám povolání bojovníka v armádě dělníků a rolníků.

Před tváří pracujících vrstev sovětských socialistických republik i celého světa slibuji plniti tento úkol se ctí, slibuji naučit se svědomitě válečnému řemeslu a chránit statky národa a vojska jako zříteľníci oka před zkázou a zničením.

Zavazuji se dbáti přísně a ustavičně revoluční kázně a plnit bez odmluvy všechny rozkazy velitelů, ustanovených vládou dělníků a rolníků.

Slibuji, že sám nepodniknu nic, co by snižovalo důstojnost občana Svazu sovětských socialistických republik, a že budu varovat své druhy před takovými činy a že všemi svými myšlenkami a jednáním budu usilovat o dosažení velkého cíle, osvobození všech pracujících.

Zavazuji se na první výzvu vlády dělníků a rolníků dostavit se a bránit SSSR. před všemi nebezpečími a útoky všech jeho nepřátel a nešetřit v boji za SSSR. pro věc socialismu a pro bratrství národů svých sil ani svého života.

Jestliže nesplním těchto závazků svého slavnostního slibu, nechť je mi údělem všeobecné opovržení a nechť mě ztrestá přísná ruka revolučních zákonů.“ (G. v. d. Hellen „Die Erziehung zum Soldaten“, Graz 1931, strana 20.)

Z obou příkladů textů přísahy ruské vidíme, jak historická proměna státního zřízení působila svým vlivem na změnu formule vojenského slibu. Branná moc je nejen symbolem státní svrchovanosti, ale i součástí státu, takže se v textu přísahy zračí též jeho vývoj. Světový názor vyznávaný vládou většinou národa vyznává i vojsko, výkvět národní síly. — Podobný příklad obdoby vývoje státního a vojenského zřízení a tím i změny formulace přísežného slibu vidíme v Rakousku. Po rozpadu rakousko-uherské monarchie a dynastické armády, která se zavazovala přísežnou formulí již dříve uvedenou, nastolena byla vláda lidu se státní formou republikánskou, kteréžto změně bylo třeba přizpůsobit i textaci vojenského slibu, neboť vojsko přestalo být pilířem dynastie a stalo se nástrojem spolkové vlády. Až do nedávna platná přísaha zněla:

*) Pokládám za svou milou povinnost vzdát zde díky všem kamarádům, kteří mi pomohli radou, překladem i jinak se vzácným pochopením a laskavostí opatřit materiál.

„Přisahám jako muž, jako občan republiky Rakouské a jako vojín, že budu bránit v každé době a na každém místě svou vlast, že budu poslouchat zákonů, na nichž se usnesly Národní rada a zemské sněmy, že zachovám věrnost a poslušnost úřadům zákonem pověřeným, zvláště pak vládě zvolené Národní radou, že co nej přesněji vyplním všechny rozkazy svých představených, že budu dbát všech jejich pokynů a že budu sloužit v zájmu blaha a bezpečnosti svých spoluobčanů podle svého nejlepšího vědomí a svědomí ze všech sil republiky Rakouské a rakouskému národu. Této své přísahy chci být vždy pamětliv“ (G. v. d. Hellen „Die Erziehung zum Soldaten“ Graz, 1931, str. 20.)

Z textu této přísahy je velmi dobře zřejmý nejen odklon od dřívějšího vládního systému a světového názoru, ale i navrácení vojska národu a probuzení určitého stupně nového vlastenectví rakouského. Nedávná změna ústavy měla v zápětí i důkladné opravy v textu přísahy, jež znamenají kompromis mezi formulí za vlády císařské a republikánské, tak jako je kompromisním řešením i státní zřízení nyníjší.

Podobnými proměnami prošla patrně i přísaha německého vojska. Pro nedostatek pramenů nemohu však podati v tomto článku všechny texty, nýbrž mohu uvést jen formuli poválečnou, dřívější (před nastolením posledního režimu):

„Přisahám věrnost říšské ústavě a slibuji, že chci vždy jako statečný voják bránit říši německou a její zákonná zřízení a že chci být poslušen říšského presidenta a svých představených“. (Reibert „Der Dienstunterricht im Reichsheer“, Berlín, III. vyd., 1932, strana 80.)

Zajímavou, snad více nežli stylistickou úpravou je v této přísaze německé a v poslední větě rakouské přísahy před opravou zdůraznění osobnosti slibujícího výrazem „chci“, jenž zřejmě souvisí s původním námezd-ným poměrem německých a rakouských vojáků. V ruské (carské) přísaze je totiž toto hrdé „chci“ v zápětí oslabeno poddanským „jsem povinen“. — Náboženský ráz, jak jsem již dříve uvedl, není jen typický u slavnostních slibů vojenských v státech a armádách dynastických, nýbrž závisí rovněž a snad více na sklonnosti většiny národního kolektivu k světovému názoru založenému na církevním náboženství. A ve výjimečných případech, jako je tomu v Polsku, lze z dikce slibu vyčíst i konfesi. Vojenská správa stanovila v svém „Dzienniku rozkazów“ tyto přísežné formule:

- a) pro katolíky: „Přisahám Pánu Bohu Všemohoucímu v Svaté Trojici jedinému, že budu věren své vlasti, republice Polské, že praporů vojenských nikdy neopustím, že budu chránit ústavu a čest polského vojína, že budu vždy oddán právu a presidentu republiky Polské, že budu rozkazy svých velitelů a představených věrně vykonávat, střežit vojenská tajemství, že budu za věc své vlasti bojovat do posledního dechu v hrudi a vůbec tak se chovat, abych mohl žít i zemřít jako pravý polský voják. Tak mi dopomáhej Bůh a muka Jeho Svatého Syna! Amen!“
- b) pro nekatolíky: V tomto textu jsou vynechána slova, vyjadřující dogmatické rozdíly, t. j. „v Svaté Trojici Jedinému“ a „muka Jeho svatého Syna“; jiných změn není;

- c) pro mohamedány: Počátek formule zní: „Přisahám Pánu Bohu Jedinému“, pak je pokračování shodné s textem pro katolíky až po slova „jako pravý polský voják“, za nimiž následují slova „Wallahi, Biłlahi, Tałlahi. Amin“;
- d) pro baptisty a sektáře: výnos nahrazuje v tomto případě přísahu slibem věrnosti takto konaným: „V souhlase s Kristovým učením, jež ukládá, aby vaše řeč byla „ano, ano,“ „ne, ne“, táži se vás, zdali budete své vlasti, republice Polské, jako praví polští vojáci věrně sloužiti a zdali rozkazy svých velitelů a představených budete věrně plniti? Odpovězte z upřímného srdce „Ano“. — Text tohoto slibu přednese před jednotkou duchovní příslušného vyznání, anebo není-li ho, důstojník, a vojíni slibující věrnost, odpovědí k tomu jen jedním slovem „Ano“, při čemž kladou pravou ruku na srdce.“

Podobná ustanovení o přísaze různých konfesí obsahuje i jiho-slovan-ský Služební řád (Privremena pravila službe“, díl I, Beograd, 1925, strana 234 a násl.), jež se ovšem netýkají textu slibu, jenž je shodný, nýbrž jen úkonů náboženské povahy, provádějících přísahu; při posledních slovech se totiž pravoslavní a katolíci pokřizují, mohamedáni místo poslední věty pronášejí své „vałlahi“ a baptisté „tak jest“. Přísaha zní takto:

„Já (jméno a příjmení) přísahám Bohu Všemohoucímu, že budu vrchnímu veliteli veškeré branné moci, králi Jugoslavie, Alexandru Prvnímu vždy a za všech okolností věren, z celé duše oddán a poslušný, že budu junácky bojovat za Krále a Vlast, že plukovní prapor nikdy a nikde nezdám a že budu rozkazů všech svých velitelů poslouchat a věrně je plnit. Tak mi dopomáhej Bůh!“

O tvrzení, že nelze z formy státní usuzovat na ráz přísahy, svědčí velmi dobře oba příklady právě uvedené, jakož i příklad vojenské přísahy italské:

„Pro nerozlučitelné blaho krále a vlasti přísahám, že budu věren králi a jeho královským nástupcům, že budu dbáti loyálně ústavy a ostatních státních zákonů a že dostojím ve všech povinnostech k svému státu.“ (Přel. škpt. Em. Bečvář.)

*

Dříve nežli přikročíme k hromadnému souhrnu závěrů z jednotlivých textů přísah, pokládám za nutné upozorniti alespoň stručně v tomto článku, ač by předmět zasluhoval podrobnějšího zpracování, na vývoj naší vojenské přísahy. Naši dobrovolci na Rusi přísahali dvakrát až třikrát, nepřehlížíme-li k přísaze, kterou byli nuceni skládati v nenáviděné monarchii. První přísahou byl slib ruský, jak jsem jej uvedl výše; druhou pak slavný a krásný slib, v němž se účtuje s minulostí a navazuje na dávnou tradici české a slovenské statečnosti, jež je přísahajícimu zárukou, že jeho poctivý boj skončí úspěšně. Je v ní naděje i víra i láska, z nichž se pramení síla zvítězit. V stejném znění ji nalézáme v „Česko-slovenském vojáku“ (Věstník čs. vojska, roč. I, čís. 7 ze dne 15. prosince 1917) a v „Slovenských hlasech“ (v čís. 20 ze dne 14. února 1918), v poněkud odchylné dikci v pařížské „Československé samostatnosti“ (roč. 3, čís. 23/24 ze dne 7. července 1918). Pro úplnost všech textů v úvaze již uvedených a pro srovnání s dnešní naší přísahou, jak je stanovena Služebním řádem (pro jednotlivé národnosti pak VV. 1922, čís. 20, čl. 122; po-

kud pak jde o rumunský text, VV. 1926, čís. 67, čl. 660), uvádím alespoň text přísahy zahraničního vojska ze „Slovenských hlasů“:

„My, českoslovenští vojáci prvního národního revolučního vojska za hranicami vlasti rozvazující na vždy náš smluvný pomer s Habsburgovcami a rakúskouhorskou monarchiou, pamätajúc veľké a dosiaľ nepomstené krivdy, ktoré nad nami po celé stáročia páchali, svojmu drahému československému národu a vôdcovi zahraničného revolučného pohybu, Československej Národnej Rade s profesorom Masarykom na čele, prisaháme:

V mene našej ľudskej a národnej cti, v mene všetkého, čo nám je ako ľuďom i ako Čechom a Slovákom najsvätejšie, v úplnom súhlase s naším svedomím budeme spoločne bojovať s našimi spojencami do poslednej kvapky krvi proti všetkým našim nepriateľom tak dlho, dokiaľ nevyvozdíme úplnej slobody svojmu národu, dokiaľ naša česká a slovenská zem nebude spojená v samostatný a nezávislý československý štát, dokiaľ náš národ na našich zemiach nebude úplným hospodárom a pánom svojho osudu.

Slávnostne sa zaväzujeme, že nikdy a nikde, nehladiac na nijaké nebezpečie, bez strachu i bez pochybností, s úplným vedomím a svedomím od tohoto najvyššieho cieľa nášho boja za žiadnych podmienok neustúpime:

ale ako verní a čestní bojovníci, nesúc vo svojej krvi dedičstvo našich slávných dejín a vždy pamätajúc hrdinských činov našich mučeníkov a vodcov, Jána Husa i Jána Žižky z Trocnova, sľubujeme byť ni dôstojní, bojovať za pravdu a práva naše, nikdy z boja neutekať, nijakému nebezpečeniu sa nevyhýbať, rozkazy svojich náčelníkov poslúchať, naše prapory a odznaky ctiť, nepriateľa o milosť nikdy a za žiadnych okolností neprosiť a so zbraňou v ruke nikdy sa nevzdať, brat brata milovať a v nebezpečí do konca chrániť, smrti sa neľakať, za slobodu národa a vlasti svojej všetko, i život položiť.

Bez akéhokoľvek nátlaku, slobodne rozhodnutí, tak chceme i budeme konať! Tak nám káže naša česť i vernosť k nášmu ľudu i domovine.“

Príslušníci francouzských legií vykonali podľa textu, ktorý je uverejnený v cit. čísle „Československé samostatnosti“ a ktorý sa len stylisticky nepatrne líši od tohoto oficiálneho textu, schváleného v plenárnom zasadnutí OČSNR. v dňoch 1.—8. prosince 1917 v Kijevě. Československé vojsko v Talii, prisahajúcí dňa 8. prosince 1918, skládali pak sľub podľa tohoto textu:

„My, vojáci svobodné a samostatné republiky zemí československých, skládáme do rukou vlády zemí československých tuto slavnostní přísahu:

Ve jménu naší národní cti, ve jménu všeho toho, co je nám jako lidem a Čechoslovákům nejvíce svaté, přísaháme, že vždy a všemi silami hájiti budeme zájmy republiky zemí československých. Jako věrní bojovníci, nesouce ve své krvi dědictví našich slavných dějin a vždy jsouce pamětlivi nezapomenutelných hrdinských činů našich národních mučedníků i našich husitských vojevůdců, sľubujeme býti jich důstojní a přísaháme nikdy z boje neutíkat, nijakému nebezpečí se nevyhýbati, rozkazů náčelníků svých poslouchati, své prapory a odznaky ctiť, nepříteli o milosť nikdy a za nijakých okolností ne-

prositi a se zbrání v ruce se nevzdati, navzájem se milovati a v nebezpečí chrániti, smrti se nelekati a za svobodu národa a vlasti své vše, i život položit. Tak budeme jednati a tak přísaháme.“ („V boj!“ roč. I, čís. 49 ze dne 14. prosince 1918.)

*

Z těchto historických prvků uložených ve formulích přísah dobrovolců zahraničního vojska vznikla zčásti dnešní naše přísaha. — Po této odbočce, jež je dokončením výčtu jednotlivých textů přísežných slibů, vrátíme se k našemu tématu. V jednotlivých textech vojenské přísahy různých armád můžeme pozorovat několik charakteristických stránek a rysů, jež jsou jednak zřejmé již ze samé formulace slibu, jednak budou předmětem závěru této úvahy.

Na prvním místě je to problém závaznosti a účinnosti. Všimneme-li si jednotlivých přísežných formulí a uvědomíme-li si dále, že jsou vojska, jako na př. armáda francouzská nebo belgická, jejichž branci neskládají zvláštního slibu věrnosti, můžeme rozvrhnouti armády podle závaznosti jejich slibů ve tři skupiny:

a) armády, jejichž přísaha má plný vojenskoprávní účinn, neboť je přísahou na válečné články (zákony, stanovy), vypočítávající jednotlivé delikty proti přísaze a stanovící zároveň i výměry trestů (na př. Maďarsko);

b) vojska, jejichž přísežný slib nemá právního účinn, nýbrž jen význam mravní (na př. Československo);

c) armády, v nichž akt přísahy není vůbec předepsán, neboť plnění závazků vyplývajících z branné povinnosti je stanoveno zákony a naprostá poslušnost zákonů je samozřejmou, základní povinností každého občana (na př. Francie).

Jak jsme viděli z jednotlivých formulí, jen přísaha v bývalém Rakousko-Uhersku a přísaha maďarská zdůrazňují válečné články a tudíž právní relevance je zachycena přímo v textu přísahy. „V našem státě zákonem ze dne 2. listopadu 1918, čís. 9 Sb. z. a n., § 1 byla vojenské služební přísaze odňata právní relevance, neboť tento zákon prohlásil zařazení do branné moci za skutečnost, s níž je spojeno podřízení pod druhý díl vojenského trestního zákoníka. Podle původního znění čl. III uvoz. patentu k vojenskému trestnímu zákonu a § 142 v. tr. z. podléhaly totiž druhému dílu vojenského trestního zákona, jenž obsahuje ustanovení o vojenských zločinech a o vojenských přečinech, jen ty osoby, podrobené pravomoci vojenských soudů, které vykonaly vojenskou služební přísahu, t. j. buď přísahu na válečné články anebo přísahu na zvláštní stanovy. Na válečné články přísahali v době, kdy vyšel v. tr. z., příslušníci pěchoty, jezdeckta, dělostřelectva a jiných zbraní, na zvláštní stanovy pak muštvostvo proviantnictva a oděvnictva. Přísaha na zvláštní stanovy zanikla dnem účinnosti branných zákonů z r. 1868, přísaha na válečné články se však udržela i se svým právním významem až do rozpadnutí Rakousko-Uherska.“ (Pplk. just. dr. J. Lepšík a J. Beneš „Vojenské trestní zákony Československé republiky“, Praha, 1931, strana 3.) Ačkoli byl tedy naší služební přísaze odňat právní účinn, zůstal její mravní význam tím nedotčen, ba zdá se, že, spočívá-li na národním a státním uvědomění, získává tím naše přísaha na svém mravním účinn zcela v duchu demokratické ústavy našeho státu a v duchu naší národní tradice.

Texty přísah nám však podávají ještě dále i jiná vodítka, rysy a známky, z nichž lze usuzovat na ráz národní povahy; již při výčtu jed-

notlivých formulí používaných v různých armádách jsme se dotkli otázky náboženskosti, t. j. větší nebo menší sklonnosti národního celku k světovému názoru, založenému na basi náboženství, a částečně i příslušnosti k té oné konfesi. A náboženská vroucnost nebo vlažnost není nikterak posledním prvkem co do důležitosti při studiu národní povahy. Že lze vyčísti z textu přísahy státní formu, je zřejmé. Pozoruhodnější však je, že nám formule přísahy prozrazuje i stupeň absolutismu nebo konstitucionalismu ve státě a naznačuje i historický vývoj státního zřízení. Ze slov přísahy hovoří k nám i stupeň ukázněnosti občanstva, je-li či není třeba připomínat mu tvrdé následky nedodržení slibu, stupeň vzdělanosti národního průměru, složitost národnostní ve státě a konečně i útočný nebo obranný charakter armády, jak se projevoval v dějinném vývoji národa. Konkretní příklady činnosti ve formulích přísahy uvedené svědčí pro svůj klad anebo zápor, formou rozkazující nebo zakazující o vlastnostech jako pasivitě neb iniciativě většiny národního průměru i o stupni pochopení se strany vedoucích činitelů pro duši vojína.

Abych předešel eventuální námitku, že tyto závěry znějí příliš apodikticky, podotýkám, že jsem si toho vědom a že je třeba použít různých kritérií a vodítek k zjištění určité vlastnosti, takže jejich použitím se jednotlivá měřítká navzájem korigují a eliminují ta, jež by mohla svést na scestí. Nebylo také účelem této úvahy vyvozovat závěry, k nimž můžeme dospět jinou, snazší cestou, nýbrž snést materiál, na základě něhož je možno v několika ostrých rysech utvořit si hrubou představu o psychologii branců podle té oné formule přísahajících.

*

Co tedy vyplývá z této studie? Proč byla psána? Analysovali jsme texty jednotlivých přísah a došli jsme k určitým souhrnům. Poznali jsme, že si armády, které stanovily texty přísah, byly vědomy obtíží, s nimiž se bojovník setkává při uskutečňování svých závazků, a vkládaly proto do textu podle mentality národa a podle státní a vojenské struktury pokyny a rady v slavnostní, závazné formulaci, jak dosáhnouti cílů, k nimž je vojska používáno. Jaké a které poučení nám tyto formule dávají? Základní pravda z výchovného a výcvikového působení zní: „Výchova buď pravdivá!“ To znamená soulad mezi slovy a činy, mezi teorií a praxí, programem a denním životem, souzvuk mezi předpisy a výchovou a výcvikem — krátce harmonii a jednotnost vždy a všude. Tu je třeba studovat a poznávat ve vojákovi člověka, kterého školíme, neboť toto poznání nám ukazuje cesty, jimiž mu nejtrvaleji vstúpíme veškeru látku výchovnou i výcvikovou, stanovenou předpisy a směrnicemi. Tak je tomu i v tomto tématě: odpovídá-li přísaha charakteru národa, jehož je vojsko součástí a z něhož se rok co rok obnovuje, odpovídá-li text slibu základům jeho vývoje a jeho úsilí v dějinách, není těžko obsah tohoto slibu uvést v život. Vojenská přísaha je nejen symbolem a prvním krokem do vojenského života, ale i stálým živým průvodcem člověka bojovníka v bludišti bojiště, spolehlivým majákem, jehož světlo ukáže i bloudícímu cestu k čestnému východu. Všechn obsah slibu by však nestačil, neopíral-li by se o soustavnou a záměrnou výchovu, počínající v dětství a vrcholící ve vojenském životě. Pod tímto zorným úhlem je třeba chápat význam a účel vojenské přísahy vůbec.